

15. WSPÓŁPRACA POLSKICH I UKRAIŃSKICH SŁUŻB OCHRONY ŚRODOWISKA W ZAKRESIE ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW EKOLOGICZNYCH NA TERENACH PRZYGRANICZNYCH *(Stanisław Błasik)*

W realizowanej przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie współpracy transgranicznej istotne znaczenie dla województwa podkarpackiego ma współpraca z Ukrainą, a szczególnie ze służbami ochrony środowiska działającymi w Obwodzie Lwowskim. WIOŚ w Rzeszowie realizuje zadania wynikające z umów państwowych i porozumień zawartych na poziomie regionalnym.

Podstawą współpracy między Polską a Ukrainą w zakresie ochrony środowiska jest Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy o współpracy w dziedzinie gospodarki wodnej na wodach granicznych z dnia 10 października 1996 r., która weszła w życie z dniem 6 stycznia 1999 r. Na szczeblu regionalnym obowiązują następujące porozumienia:

1. Porozumienie zawarte między Wojewodą Podkarpackim, a Lwowską Obwodową Administracją Państwową o współpracy międzyregionalnej z dnia 26 maja 2000 r.
2. Porozumienie o współpracy zawarte pomiędzy Podkarpackim Wojewódzkim Inspektorem Ochrony Środowiska w Rzeszowie a Państwowym Urzędem Ochrony Środowiska w Obwodzie Lwowskim z dnia 23 października 2008 r.
3. Porozumienie między Wojewodą Podkarpackim i Marszałkiem Województwa Podkarpackiego a Lwowską Obwodową Administracją Państwową i Lwowską Radą Obwodową o współpracy regionalnej w celu odpowiedniego przygotowania i przeprowadzenia finałowego turnieju mistrzostw Europy w Piłce Nożnej UEFA EURO 2012, sporządzone we Lwowie dnia 20 sierpnia 2008 r.

Celem współpracy jest podejmowanie działań dla osiągnięcia poprawy stanu środowiska na terenach przygranicznych.

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie najczęściej współpracuje z Państwowym Urzędem Ochrony Środowiska w Obwodzie Lwowskim.

Obszar przygraniczny Polski i Ukrainy na odcinku województwa podkarpackiego zaliczany jest do rejonów o średnim natężeniu czynników mogących spowodować zagrożenie dla środowiska. Realizując zadania zawarte w wyżej wymienionych porozumieniach i umowie w wyniku wzajemnych kontaktów i uzgodnień, za priorytety współpracy uznano:

1. Likwidację potencjalnych zagrożeń środowiska w strefie przygranicznej (nieczynne kopalnie siarki w Jaworowie, Niemirowie i Baszni, magazyny przeterminowanych środków ochrony roślin).
2. Wspólne prowadzenie monitoringu wód rzek granicznych według uzgodnionych zasad i metodyk badawczych.
3. Współpracę w zakresie kontroli przewozu materiałów niebezpiecznych i transgranicznego przemieszczania odpadów.
4. Wzajemne informowanie się o nadzwyczajnych zanieczyszczeniach wód i poważnych awariach o zasięgu transgranicznym i podejmowanie wspólnych działań w przypadku wystąpienia takich zdarzeń.
5. Wymianę materiałów informacyjnych o realizowanych przedsięwzięciach mających wpływ na jakość środowiska, opracowań i raportów o stanie środowiska.

W wyniku wspólnych prac przedstawicieli Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Rzeszowie i Państwowego Urzędu Ekologii i Zasobów Naturalnych we Lwowie (od 2007 r. Państwowego Urzędu Ochrony Środowiska w Obwodzie Lwowskim):

1. Określono zasięg obszarów przyrodniczych i ustalono sieć śródlądowych wód granicznych, na których mogą wystąpić nadzwyczajne transgraniczne zanieczyszczenia, spowodowane przez stronę polską lub ukraińską.
2. Dokonano wspólnych poborów próbek wody z rzek Wisznia i Szkło.
3. Porównano i oceniono wyniki badań wód.
4. Dokonano wymiany informacji nt. oceny jakości wód powierzchniowych w Polsce i na Ukrainie.
5. Opracowano i wzajemnie uzgodniono „System powiadamiania i ostrzegania o nadzwyczajnych zanieczyszczeniach wód granicznych z Ukrainą”, zawierający wykaz organów Ukrainy i Polski właściwych do wymiany informacji o nadzwyczajnych zanieczyszczeniach.

Po stronie ukraińskiej występują zagrożenia związane głównie z pozostałościami po górnictwie siarkowym, siecią ropociągów, gazociągów, drogowym i kolejowym przewozem materiałów niebezpiecznych. Realizowana współpraca i podejmowane wspólnie działania mają na celu

w szczególności poprawę czystości wód granicznych, zwiększenie efektywności ich ochrony oraz stopnia bezpieczeństwa ekologicznego na obszarach przygranicznych.

Kontynuowana od kilku lat współpraca służb ochrony środowiska Polski i Ukrainy, po zawarciu umów i porozumień dwustronnych jest wielokierunkowa i znacznie się rozwinęła. Wymiana doświadczeń i informacji o stanie środowiska, wzajemna znajomość problemów ekologicznych i źródeł zagrożeń przyczyniają się do zwiększenia efektywności zapobiegania, ograniczania potencjalnego ryzyka zanieczyszczeń na obszarach przygranicznych.

Służby ochrony środowiska województwa podkarpackiego i Obwodu Lwowskiego współdziałały m. in. przy załatwianiu spraw związanych z:

1. Likwidacją w miejscowości Sianki na Ukrainie zmagazynowanych w kontenerach przeterminowanych środków ochrony roślin. Stanowiły one bardzo poważne, potencjalne zagrożenie dla rzeki San, na której w granicach województwa podkarpackiego zlokalizowane są ujęcia wód do celów komunalnych dla miast: Przemyśl, Jarosław i wielu małych miejscowości, a także cennych przyrodniczo terenów Bieszczadzkiego Parku Narodowego. Strona ukraińska przystąpiła w 2008 r. do realizacji projektu pn. „Likwidacja toksycznych pestycydów na terenie Obwodu Lwowskiego w zlewniach rzek przygranicznych San i Bug Zachodni”. Projekt objął również magazyn przeterminowanych środków ochrony roślin w miejscowości Sianki, który w 2008 r. został zlikwidowany.
2. Rekultywacją terenów górnictwa siarkowego po stronie Ukraińskiej. W odległości ok. 20 km od granicy z Polską od 1964 r. Państwowe Górniczo-Chemiczne Przedsiębiorstwo „Siarka” w Jaworowie wydobywało siarkę metodą odkrywkową i podziemnego wytopu. W wyniku eksploatacji złóż siarki nastąpiło zachwianie stosunków wodnych i zanieczyszczenie granicznej rzeki Szkło – prawobrzeżnego dopływu rzeki San. W 2002 r. strona ukraińska, realizując projekt „Przywrócenie równowagi ekologicznej i rekultywacja terenów zdegradowanych przez prace górnicze”, przystąpiła do prac rekultywacyjnych i zagospodarowania terenu w kierunku rekreacyjno-wypoczynkowym. W grudniu 2006 r. zakończono napełnianie wyrobiska posiarkowego, przy wykorzystaniu do tego celu między innymi wód granicznej rzeki Szkło. Strona Polska zainteresowana była stanem jakości wód tworzonego „Jeziora Jaworowskiego” w kontekście jego usytuowania geograficznego, a co za tym idzie wpływu na bezpieczeństwo ekologiczne granicznej rzeki Szkło. W dniu 23 sierpnia 2005 r. w Nowojaworowsku na Ukrainie odbyło się pierwsze spotkanie polskich i ukraińskich służb ochrony środowiska, połączone z interkalibracją międzylaboratoryjną związaną z badaniami wód wypełniających zbiornik w Jaworowie. W spotkaniu i wspólnych badaniach uczestniczyli przedstawiciele Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Rzeszowie, Państwowego Urzędu Ekologii i Zasobów Naturalnych we Lwowie, Państwowego Górniczo-Chemicznego Przedsiębiorstwa „Siarka” w Jaworowie oraz Politechniki Lwowskiej. W dniach 11-12 października 2010 r. w Jaworowie odbyło się kolejne spotkanie pracowników Laboratorium WIOŚ w Rzeszowie z pracownikami 6 laboratoriów ukraińskich, poświęcone wymianie doświadczeń w badaniu wód powierzchniowych. W trakcie roboczych dyskusji i wystąpień dokonano wymiany informacji o technikach badawczych i aparaturze analitycznej oraz pobrano próbki ze zbiornika Jaworowskiego. W grudniu 2010 r. przedstawiciele laboratoriów z Ukrainy i zespół pracowników WIOŚ Rzeszów dokonali prezentacji raportu z wyników przeprowadzonych badań.

Ryc. 15.1. Wspólny polsko–ukraiński pobór prób na Zbiorniku Jaworowskim, 2010 r. [44]

W ramach współpracy ze stroną ukraińską należy kontynuować działania związane z:

1. Dokończeniem prac rekultywacyjnych w rejonie byłej kopalni siarki w Niemirowie na Ukrainie. W odległości ok. 0,5 km od granicy Polski na terenie Ukrainy znajduje się górnicze pole siarkowe „Niemirow”. Jest ono nieczynne od lat 80-tych. Wydobycie siarki prowadzono na nim metodą podziemnego wytopu (otworową). Po zakończeniu eksploatacji pozostało ok. 3000 otworów obserwacyjnych i wydobywczych o głębokości 160-200 m. Na polu górniczym przeprowadzona została częściowa rekultywacja techniczna. Występowało lokalnie zjawisko osuwania się i zapadania gruntu i tworzyły się na terenie kopalni różnej wielkości jeziora. W lipcu 2004 r. miał miejsce pożar na terenie Kopalni Siarki w Niemirowie i nastąpiło zapalenie siarki znajdującej się na powierzchni ziemi. W rejonie byłej kopalni siarki w Niemirowie na Ukrainie nadal istnieje potencjalne zagrożenie wystąpienia zanieczyszczenia środowiska gruntowo-wodnego z uwagi na ograniczony zakres prowadzonych na terenie kopalni prac rekultywacyjnych.
2. Dokończeniem prac rekultywacyjnych w rejonie byłej Kopalni Siarki „Basznia” po stronie polskiej, stanowiącej przedłużenie nieczynnej otworowej kopalni siarki Niemirow. Siarka w kopalni „Basznia” wydobywana była analogicznie jak po stronie ukraińskiej metodą podziemnego wytopu (otworową). W 2007 r. Przedsiębiorstwo Państwowe Kopalnia Siarki „Machów” w Tarnobrzegu dokonało zakupu od „Suphur” sp. z o.o. (w likwidacji) prawa wieczystego użytkowania zabudowanych nieruchomości, uwzględniając w swoich planach finansowych prace związane z likwidacją otworów eksploatacyjnych i rekultywacją biologiczną na terenie byłej Kopalni Siarki „Basznia”. W 2010 r. przeprowadzono likwidację 44 szt. otworów obserwacyjnych. Obecnie kopalnia siarki „Machów” S.A. prowadzi rekultywację gruntów zgodnie z posiadanymi decyzjami.

Po wejściu Polski do strefy Schengen i pojawieniu się problemu nielegalnego transgranicznego przemieszczania odpadów, zaistniała konieczność wzmocnienia kontroli odpadów na granicy z Unią Europejską. W tym celu z inicjatywy Głównego Inspektora Ochrony Środowiska powołana została grupa G-5. W skład tej grupy weszli przedstawiciele wszystkich służb zaangażowanych w kontrole transgranicznego przemieszczania odpadów: Służby Celnej, Straży Granicznej, Inspekcji Transportu Drogowego, Policji oraz Inspekcji Ochrony Środowiska.

Województwo podkarpackie, jako region posiadający zewnętrzną granicę Unii Europejskiej wymaga szczególnego monitorowania zagrożeń transgranicznych, w tym również przemieszczania odpadów. Z tego względu, w nawiązaniu do inicjatywy GIOŚ, Wojewoda Podkarpacki Zarządzeniem nr 33/10 z dnia 24 lutego 2010 r. powołał przy Wojewódzkim Zespole Zarządzania Kryzysowego Grupę ekspercką ds. monitorowania przemieszczania odpadów. Szczegółowe informacje znajdują się w rozdziale 11.3.

W obrębie województwa podkarpackiego, na granicy Państwa z Ukrainą, funkcjonuje sześć przejść granicznych, a na trzech z nich przewożone są towary niebezpieczne. Są to przejścia:

1. Drogowe Przejście Graniczne w Korczowej.
2. Drogowe Przejście Graniczne w Medyce.
3. Kolejowe Przejście Graniczne w Przemyślu (stacja PKP Medyka).

Przez granicę z Ukrainą transportowane są m. in. następujące substancje niebezpieczne: chlor, amoniak, benzen, etanol, metanol, toluen, octan etylu, octan butylu, octan winylu, kwas octowy, argon, styren, roztwór wodny nadtlenu wodoru, alkohole zapalne - trujące, surowa ropa naftowa, benzyny silnikowe, olej opałowy, olej napędowy, ciekłe materiały żrące, palne żywice w roztworze.

W województwie podkarpackim do badań w ramach międzynarodowej współpracy polsko-ukraińskiej na wodach granicznych, wytypowane zostały dwie rzeki graniczne: Wisznia i Szkło. Punkty pomiarowo-kontrolne usytuowane zostały w strefie przygranicznej, na rzece Wisznia w miejscowości Gaje oraz na rzece Szkło w miejscowości Budzyń. Od 2000 r. rzeki graniczne są regularnie monitorowane w wyznaczonych punktach przez przeszkolone ekipy zarówno ze strony polskiej, jak i ukraińskiej. Badania prowadzone są z częstotliwością raz w miesiącu i obejmują 10 wskaźników fizykochemicznych.

Ocena jakości wód granicznych dokonywana jest poprzez porównanie wartości średniorocznych wskaźników jakości z progowymi wartościami, przyjętymi przez Polsko- Ukraińską Komisję ds. Wód Granicznych.

Dalsza współpraca pomiędzy służbami ochrony środowiska Województwa Podkarpackiego i Obwodu Lwowskiego będzie polegała m. in. na:

1. Kontynuacji wymiany informacji na temat stanu środowiska w strefie przygranicznej i zachodzących w nim zmian.
2. Rozwijaniu współdziałania w zakresie kontroli przemieszczania odpadów i przewozu materiałów niebezpiecznych.
3. Prowadzeniu badań jakości wód granicznych i powietrza.

4. Podejmowaniu działań mających na celu wymianę informacji na temat zasad monitorowania i oceny jakości wód i powietrza w Polsce i na Ukrainie w celu wypracowania w przyszłości jednolitych zasad w tym zakresie, zgodnych z ustawodawstwem UE.
5. Rozwijaniu współpracy ze służbami ratowniczymi działającymi na Ukrainie w celu doskonalenia współdziałania w przypadku wystąpienia poważnej awarii.

